

Формування активної громадянської позиції молоді як запорука успішної інтеграції України до світового співтовариства

Аналізується вплив політично активної молоді на зовнішню політику України. Окреслюється взаємозв'язок між внутрішньо-політичними умовами її життєдіяльності та свідомим вибором зовнішньополітичної стратегії держави. Пропонуються механізми формування активної громадянської позиції молоді, як системної соціально-політичної якості.

Ключові слова: політична активність, громадянська позиція, національна свідомість, політико-ідеологічне самовизначення, зовнішня політика, інтеграція.

Сучасний етап розвитку України як незалежної держави є абсолютно новим за характером та змістом реформаторських перетворень. Це час, який можна вважати своєрідною точкою біфуркації в процесі еволюції українського суспільства. Сьогодні, коли Україна перебуває на дев'ятнадцятому році незалежності, в самостійне життя вступає молодь, яка народилася вже у вільній і незалежній державі. Це нове покоління, яке не обтяжене постсоціалістичними догмами, повинно мислити зовсім іншими категоріями – державницькими, патріотичними, з почуттям громадянської відповідальності. «Особливістю свідомості сучасної молоді є те, що вона формувалася вже в умовах, коли існувала незалежна Українська держава, коли ідеї національного відродження вже сприймалися не як переконання купки дисидентів, а як домінуюча в суспільстві ідеологія» [3, с.26]. Відтепер характер національного самоствердження має бути чітким послідовним, здійсненим людьми з твердим розумом та потужною силою волі. Водночас, цей період об'єктивно накладає на українське суспільство політичну відповідальність за своє майбутнє. Надалі український науковий, політичний і культурний бомонд, як, втім, і вся громадянська не зможе переказати відповідальність за власні невдачі, як це було до сьогодні, на «пережитки соціалізму», залишки командно-адміністративної системи та інші фактори. В цих умовах з особливою актуальністю постає питання дослідження стану громадянської свідомості сучасної молоді з метою виховання майбутнього покоління, яке б забезпечило Україні гідне місце в світовому просторі.

На сьогоднішній день існує досить велика кількість робіт, в яких аналізуються проблеми політичної активності чи громадянської позиції

ції молоді, в контексті тих чи інших політичних феноменів (політична культура, політична поведінка, політична участь, тощо). До цієї проблематики так чи інакше зверталися такі зарубіжні вчені як Г.Алмонд, П.Бурдьє, С.Верба, Є.Вятр Р.Роуз та інші. Серед вітчизняних науковців слід виділити В.Андрущенко, В.Бабкіна, В.Бебика, І.Білоуса, Н.Гедікову, М.Головатого, В.Горбатенка, А.Карнаух, О.Корнієвського, Н.Паніну, М.Остапенко, О.Шестопаля, Н.Юрій, В.Якушика, та інших. Поряд з цим, здійснено недостатньо фундаментальних політологічних досліджень, власне, з питання залежності зовнішньополітичних поглядів молоді від рівня її політичної активності та громадянської свідомості. Частково ця проблема висвітлена в працях таких дослідників як О.Бабак, І.Бех, Т.Василевська, К.Ващенко, І.Вільчинська, які акцентують увагу на важливості виховання національно свідомого, патріотично зорієнтованого молодого покоління, що здатне відстояти національні інтереси України. Однак сьогодні існує необхідність нових досліджень молодіжної проблематики, котрі допозможуть глибше пізнати політико-психологічні детермінанти політичної діяльності молодих людей, з'ясувати природу їх вчинків. Тому головним завданням нашого дослідження є провести ґрунтовний аналіз залежності зовнішньополітичних орієнтацій молоді від рівня її політичної активності та запропонувати механізми, за допомогою яких державні та громадські інституції зможуть впливати на формування активної громадянської позиції молоді.

На жаль, так склалося історично, що ні український істеблішмент, ні громадянська, ні молодь, ніяк не можуть напрацювати свого розуміння подальшого геополітичного майбутнього України. Іntenції стосовно цього питання часто набувають крайніх проявів антагонізму. На початку незалежності українське керівництво заявляє про стратегічне співробітництво з Росією, потім переорієнтовується на США, зовнішня політика яких за своїми концептуальними положеннями ідентична імперській, потім заявляє про першочергову пріоритетність євроінтеграції, і намагається інтерпретувати цю ідею як консолідуючу для нації, проте безрезультатно. Вважаємо, що сьогодні не може бути суперечностей стосовно того чи Україна повинна бути в складі Європи чи ні. Вона і так є складовою Європейського співтовариства. Подібна думка поширена серед багатьох дослідників. Наприклад, Ю.Шаповал вважає, що те що сьогодні називають «європейським вибором України», присутнє в історії України упродовж багатьох років. Осцьому нинішні дебати політиків і політологів щодо цивілізаційних орієнтацій України, не є чимось екстраординарним» [16, с.247–248]. Можна стверджувати, що головною перешкодою успішного геополітичного розвитку України є не часті зміни пріоритетності шляхів розвитку, а штучне створення протиріч навколо цих питань, що в свою чергу поглиблює розкол українського суспільства. В даному аспекті молодь має стати тим поколінням, яке здатне вирішити проблеми, та подолати перешкоди на шляху консолідації українського суспільства та інтеграції в світове співтовариство.

Молоді громадяни є надзвичайно цінним людським потенціалом кожної країни. Від того як використовуватиметься цей ресурс в політичному та економічному житті безперечно залежить успішність її розвитку та процвітання. В ідеальних умовах держава повинна вкладати в молодь значні інвестиції у вигляді освіти, соціального забезпечення та культурного виховання. Відповідно через деякий час в неї будуть всі передумови для того щоб отримати «прибуток» у вигляді професійних працівників – молодих фахівців, спеціалістів певних профіль, науковців, які, без

перебільшення, виступатимуть генератором економічного, суспільного, інтелектуального та політичного розвитку держави. Тому «при усій значимості зовнішньополітичних чинників пріоритетне значення має усвідомлення громадянами України (або принаймні їх переважною більшістю) самоцінності власної держави та її інститутів» [5, с. 173]. Досліджуючи проблему зовнішньополітичних ціннісних орієнтацій молоді, та їх впливу на формування геополітичної стратегії держави потрібно враховувати чотири ключових аспекти існування молоді особистості в політичному просторі:

1. Політико-ідеологічне самовизначення, що «передбачає можливість свободи дії особистості на основі засвоєних, усвідомлених, упорядкованих ідеологічних цінностей, принципів, настанов; вироблення умінь спостерігати, відносно незалежно аналізувати події, що відбуваються у політичному просторі» [15, с. 49].

2. Політичну активність, як одну з форм суспільної активності, що передбачає участь молоді в політичних процесах і подіях, рівень зацікавленості станом справ в політичному просторі.

3. Громадянську свідомість, яка виникає внаслідок усвідомлення молоді людиною приналежності до певної громади і оволодіння нею відповідними громадянськими цінностями (патріотизм, відданість співвітчизникам, потреба діяти на користь України, свідоме ставлення до існуючих в суспільстві норм, пошана традицій та звичаїв).

4. Національну свідомість, як «багаторівневе та багатоконпонентне соціальне утворення, що включає в себе стійкі стереотипи поведінки й сприйняття соціальної реальності, усвідомлення особливостей національного характеру, культурних відмінностей, історичну свідомість, уявлення про національні інтереси, національну ідею та національний ідеал» [8, с. 83].

Взаємодія в політико-психологічній структурі свідомості особистості цих чотирьох аспектів сприяє розвитку активної громадянської позиції, яка характеризує зміст взаємовідносин молоді і держави. Активна громадянська позиція визначається небайдужістю до майбутнього своєї країни, поєднується з почуттям гордості за неї, повагою до її традицій, звичаїв та символів (герб, прапор, гімн). На думку Т. Романіва «Активна громадянська позиція – це системна соціальна якість, у якій виражається та реалізується рівень соціальності особистості, тобто глибина й повнота її зв'язків з соціумом, рівень перетворення особистості на суб'єкт соціальних відносин» [10, с. 93]. Молодь з активною громадянською позицією здатна мислити критично, свідомо аналізувати політичні події, вміє дотримуватися норм і правил поведінки та цивілізовано користуватися своїми правами та можливостями. Визначити головні механізми формування активної громадянської позиції молоді слід виходячи із аналізу її проблем. На сьогоднішній день прийнято виділяти такі види молодіжних проблем: демографічні, соціально-економічні, культурно-духовні, проблеми що стосуються забезпечення здорового способу життя, проблеми політичної самоідентифікації, та ін. На нашу думку, для формування активної громадянської позиції молоді необхідно створювати механізми подолання молодіжних проблем в таких головних сферах: соціально-економічній, політико-адміністративній та культурно-духовній.

Соціально-економічна сфера

1. Вирішувати проблему молодіжного безробіття. Проблема працевлаштування молоді є глобальною для всієї країни. Вирішувати її потрібно комплексно, швидко й цілеспрямовано, адже вона є своєрідним

«індикатором небезпеки». Зростання безробіття серед молоді призводить до поширення в суспільстві негативних явищ, таких як: соціальна апатія, політична інертність, наркоманія, криміналізація, втрата адаптаційних можливостей молоді, тощо. Під час вирішення цієї проблеми слід приділити значну увагу вдосконаленню системи професійної орієнтації молоді, яка в країнах з ринковою економікою є необхідною складовою галузі управління, розподілу, формування і використання трудових ресурсів. Сьогодні не існує чіткої системи забезпечення профорієнтації та професійного навчання молоді і, як наслідок, існує проблема професійного самовизначення, відсутність чітких уявлень про можливість подальшого практичного застосування теоретичних знань, отриманих під час навчання в закладах освіти. Тому актуальним завданням для держави та роботодавців на найближчий час має бути створення комплексу методичних, інформаційних та адміністративних послуг для забезпечення рівноваги потреб ринку праці та ринку освітніх послуг.

2. Розвивати в молоді почуття економічного патріотизму. Даний крок, мабуть, є найважливішим в соціально-економічній сфері в контексті зовнішньополітичних відносин. Справа в тому, що однією із найбільш проблем українського суспільства є значне поширення молодіжної зовнішньої трудової міграції. Це проблема багатьох країн що розвиваються. Недостатня увага держави до проблем працевлаштування молоді, відсутність можливостей для забезпечення її першим робочим місцем, невідповідність рівня та якості отриманої освіти характеру професійних обов'язків, відсутність трудового досвіду, та ряд інших чинників спонукають молодих людей шукати кращої долі за кордоном. За результатами щорічного моніторингу, що проводиться Інститутом соціології Національної академії наук України, у 2006р. питома вага молоді серед усіх зовнішніх трудових мігрантів складала 28% [13]. Водночас слід зазначити, що безробіття та невиплата зарплатні втратили значення основних «виштовхуючих» факторів, натомість виїздити за кордон примушує ситуація, коли роботу знайти можна, проте прожити на запропонований зарібок неможливо, а вирішити життєво важливі матеріальні проблеми – й поготів [12, с. 100]. Не зважаючи на причини виникнення, зовнішня трудова міграція є вкрай загрозливим явищем. Ця проблема може завдати значних збитків країні, яка не дбає про своє молоде покоління, адже відбувається відтік з країни інтелектуально та економічно конкурентного потенціалу. Для вирішення проблеми слід модернізувати старі і залучати нові важелі, а саме:

- розробляти механізми державного регулювання процесами трудової міграції; розширювати та модернізувати діяльність державних служб зайнятості;

- проводити моніторинг головних причин молодіжної міграції, і на основі їх результатів проводити цілеспрямовану державну політику щодо працевлаштування молоді;

- дотримуватись виконання нормативно-правової бази, зокрема Закону України «Про забезпечення молоді, яка отримала вищу або професійно-технічну освіту, першим робочим місцем з наданням дотації роботодавцю» від 04 листопада 2004р.;

- залучати неурядові організації та профспілки для реалізації проєктів щодо консультування та інформування молоді в процесі пошуків місця роботи;

- інформувати населення про можливі ризики, пов'язані з нелегальним працевлаштуванням за кордоном, розповсюджувати знання щодо шляхів

забезпечення власної безпеки, що спрямовані на зменшення ризиків стати жертвами торгівців людьми, тощо;

3. Сприяти розвитку молодіжного підприємництва. Старт самостійного життєвого шляху ставить перед молоддю багато завдань, одним з яких є забезпечення економічної незалежності та самодостатності. Ця життєво необхідна потреба спонукає молодь до економічної діяльності і спрямована на реалізацію всього її потенціалу задля досягнення економічного блага і задоволення вітальних потреб. Показово, що найбільш перспективною діяльністю, якою бажають займатися більшість молодих людей є розвиток власного бізнесу. Так, за даними «Щорічної доповіді Президентів України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні за підсумками 2008 року» 11,8% опитаних молодих людей бажають займатися власною справою в короткостроковій перспективі (2–3 роки) і 31,8% опитаних прагнуть створити свій бізнес у віддаленому майбутньому. Це, безумовно, позитивне явище, тому що саме бізнес, особливо малий і середній, зможуть вирішити не тільки власні проблеми сьогодишніх студентів, а й проблеми економіки держави взагалі [13].

Проте сьогодні існує ряд перешкод, котрі стоять на шляху становлення особистості молодого підприємця. Більшість з них пов'язані з недосконалістю законодавства та значним фіскальним навантаженням на підприємства. Суттєвою перешкодою для успішної організації бізнесу є недосконала система оподаткування. Високі ставки податків та часті зміни податкового законодавства вкупі з перевітками відповідних контролюючих служб не дозволяють підприємцям діяти відкрито, сприяють поширенню корупції та змушують підприємців частину прибутків переводити в тінь. Для забезпечення більш успішної трудової соціалізації молоді та розвитку молодіжного підприємництва вважаємо за необхідне здійснення таких першочергових кроків:

- перегляд існуючої системи оподаткування, розробка якісно нової податкової системи сприятливої для розвитку економіки країни та становлення молодіжного підприємництва, часткове звільнення молодих підприємців від сплати податків на старті бізнесової кар'єри до досягнення ними певної стабільності;
- зменшення кількості дозволів та ліцензій, котрі необхідно пройти під час реєстрації підприємств, що допоможе спростити систему створення бізнесу та зменшити рівень хабарництва;
- удосконалення механізмів фінансово-кредитної підтримки інвестиційних технологій, консолідація та нагромадження коштів для фінансування пріоритетних напрямків молодіжного підприємництва;
- розробка банківських проектів спрямованих на видачу державних пільгових кредитів починаючим підприємцям, створення молодіжного фонду підтримки підприємництва або фондів ризику, створених на зразок каси взаємодопомоги;
- інформаційна підтримка молодих громадян, котрі стоять перед вибором створювати чи не створювати власний бізнес, у вигляді допоміжної консультаційної літератури, збірників нормативних актів, що регулюють дану сферу, проведення конференцій, тренінгів, майстер-класів із залученням відповідних фахівців, успішних підприємців та представників органів влади;
- розробка та практична реалізація цільової Державної програми розвитку молодіжного підприємництва, яка б регулювала характер та

механізми взаємодії держави та молоді на шляху формування молодіжного бізнесу, тощо.

Ці, та ряд інших кроків, допоможуть, на нашу думку, вирішити левову частину проблем на молодіжному ринку праці. Більше того, це може бути одним із механізмів економічного становлення нації та, відповідно, утвердження демократії в країні, адже як зазначає американський соціолог М. Ліпсет: «чим більше нація досягає економічних успіхів, тим більше шансів для того щоб нація стала демократичною» [1, с. 15].

Політико-адміністративна сфера

1. Забезпечити молоді відкритий доступ до інформації.

Процеси побудови демократичної, соціальної, правової держави із розвиненим громадянським суспільством напряму пов'язані із забезпеченням права громадян на інформацію. Особливо це стосується країн що перебувають у стані транзиту, та прагнуть зайняти гідне місце в міжнародній системі координат. Чесна та прозора влада має за обов'язок забезпечувати публічність своїх дій через налагодження діалогу з громадськістю на всіх етапах прийняття рішень. Постійний доступ до об'єктивної, повної, точної, незангажованої зрозумілої інформації про діяльність органів державної влади та її посадових осіб є запорукою формування успішного діалогу «молодь–державна». В контексті визначення молоддю оптимального вектору зовнішньополітичного курсу розвитку держави, потрібно надати їй можливість альтернативного вибору, пріоритетність чи другорядність якого вона зможе визначити завдяки об'єктивному аналізу різних джерел інформації.

В Україні доступ до інформації регламентується Законом України «Про інформацію», який стосується багатьох аспектів в усіх її сферах. На думку, експерта Ради Європи Г. Єдерблом «це призвело до плутанини щодо прав і обов'язків громадян і органів влади, а надто в положеннях, у яких ідеться про доступ до офіційної інформації: тут ЗУ «Про інформацію» бракує належного визначення концепції офіційної інформації, тож важко вірно з'ясувати справжній обсяг цього права. Положення щодо секретності не досить конкретні, що серйозно, оскільки дає можливість довільної інтерпретації» [7].

Втім, в Україні права громадян на доступ до інформації порушуються не лише через недосконалість нормативно-правового регулювання, а й через ряд інших перешкод, серед яких найважливішими є: небажання політико-економічних лобістських груп впливу, котрі контролюють більшість засобів масової інформації, афішувати справжні мотиви та цілі своєї діяльності, існування законодавчих обмежень радянського зразка щодо доступу до офіційних документів, низький рівень кваліфікації чиновників державного управління і місцевого самоврядування котрі не знають і не виконують вимог законів щодо публічності, та ряд інших. В даному контексті одним із компонентів формування активної громадянської позиції молоді щодо зусиль України у зовнішній політиці є забезпечення відкритого доступу до інформації (офіційної, статистичної, правової, масової, соціологічної тощо).

2. Налагодити ефективний партнерський взаємозв'язок в трикутнику молоді – держава – світове співтовариство.

Виховання життєздатного покоління багато в чому залежить від того як реалізовується на практиці принцип рівних можливостей та як забезпечується свобода дій особистості. Ефективність демократичного

управління та успішність публічної політики підтверджується рівнем підтримки діючої влади з боку громадськості, за широких можливостей вибору інших шляхів самореалізації (наприклад, виїзд на постійне місце проживання в іншу країну). В контексті зовнішньополітичної складової молодіжної політики України дану проблему слід розглядати виходячи з таких двох ключових аспектів діяльності органів державного управління: по-перше, забезпечення молоді широких можливостей для інтеграції в світовий простір, по-друге, створення сприятливих внутрішньополітичних умов для того щоб молодь, поверталася до своєї країни, набувши нових знань, інноваційного досвіду та стимулу до застосування набутого потенціалу під час праці на користь батьківщини. Основними напрямками діяльності в цій сфері, на нашу думку, повинні стати:

- спрощення в'їзду до країн сусідів для громадян України. Можливість безвізового в'їзду до країн-сусідів на короткотермінового період з метою туристичних поїздок;

- підтримка української молоді за кордоном. Широкомасштабна правова та консультативна підтримка національного потенціалу країни завдяки продуманій політиці повернення громадян України на батьківщину;

- забезпечення обміну активної молоді між різними країнами для передачі досвіду, налагодження більш широкого обміну молодими науковцями, аспірантами та студентами між освітніми та навчально-методичними установами України та за її межами шляхом координації цієї діяльності через відповідні структури в системі державного управління;

- підтримка молодіжних ініціатив в співпраці українських молодіжних організацій з іноземними, забезпечення інтеграції молодіжних структур громадянського суспільства до міжнародних молодіжних організацій.

3. Підвищувати рівень політичної та правової освіти молоді.

Політична освіта. Важливою складовою політичної соціалізації молоді, становлення її активної громадянської позиції є політична освіта. Головна її мета полягає в тому щоб формувати в молоді громадянську компетентність, залучати її до участі в публічній політиці, сприяти розвитку політичної активності, мотивувати до участі в розв'язанні суспільних проблем й розповсюджувати серед молоді головні знання про такі категорії політики як демократія, свобода, справедливість, рівність, чесність, політична участь, прозорість державного управління, та ін. На думку С.Рябова «політична освіта має виконувати функцію трансляції до нових поколінь оптимальних способів суспільної взаємодії, вибираючи світові здобутки та зберігаючи автентичні традиції української культури. Сприяючи соціалізації молоді, політична освіта має навчати її рольовим моделям політичної поведінки»[11]. Особливого значення політична освіта набуває в умовах політичної конкуренції. Вона допомагає молоді формувати власну критичну думку стосовно різних явищ політичного життя, сприяє об'єктивному аналізу програм та обіцянок політичних партій, вчить відрізняти державних діячів і політиків від політиканів, тощо. В країні з високим рівнем політичної освіти обов'язково існує потужне громадянське суспільство, думка якого неодмінно враховується під час вироблення державної політики.

В сучасній Україні політична освіта молоді перебуває в стані певної невизначеності. З однієї сторони існує суттєве суспільне замовлення на неї з боку молоді та молодіжних організацій. З іншої – достатньо часто політична освіта вузько розуміється можновладцями лишень як патріотичне виховання. Окрім цього більшість суб'єктів здійснення політичної освіти і досі перебувають під впливом авторитарних залишків радянської

системи виховання, тому часто формат таких освітніх послуг носить патерналістський характер, що передбачає відсутність в молоді свідомого вибору змісту та методів навчання. Це, знов ж таки, суперечить одному з головних принципів політичної освіти в Україні – подолання пережитків тоталітаризму та відтворення нової системи демократичних та громадянських цінностей. Тому сьогодні важливою передумовою розвитку молоді з активною громадянською позицією є розвиток такої системи політичної освіти, яка забезпечить умови «для формування справжнього громадянина, рівень знань, ставлень і участі якого відповідає вимогам сучасного демократичного суспільства»[11]. В контексті зовнішньополітичної інтеграції ключовим завданням політичної освіти є закріплення в свідомості молоді людини фундаментальних цінностей держав сталої демократії: парламентаризму, виборності, свободи слова та вибору, участі в управлінні публічною політикою, тощо.

Правова освіта. У становленні особистості молодого громадянина особливе місце також займає правова освіта. Головна її мета – розвиток в молоді почуття відповідальності за свої поступки, розуміння ними наслідків неправомірної діяльності, підвищення рівня правової підготовки, забезпечення набуття громадянами основних знань про свої права та обов'язки, інформування молодіжного контингенту про правову політику держави, тощо.

В Україні правова освіта є широкомасштабно інтегрована в загальну структуру системи освіти, а рівень її розповсюдження є значно вищим ніж політичної освіти. Проте, незважаючи на широку структуру правової освіти на всіх ступенях навчально-виховного процесу, практика повсякденного життя засвідчує про типові упущення правової освіти та виховання неповнолітніх. Серед них В.Туряниця виділяє правовий інфантилізм, правовий нігілізм та правовий цинізм. Тобто, «у молоді виробляється безвідповідальність, формується думка заперечення ролі права в житті та прагнення використання знання юриспруденції з метою уникнення відповідальності. Важливим фактором впливу на неповнолітніх є також зневажливе ставлення батьків до законів, правових принципів і норм, зневіра в справедливість судового розгляду і в те, що перед законом усі рівні»[14].

На нашу думку, підвищення ефективності здійснення правової освіти молоді відбудеться за умови об'єднання зусиль сім'ї, держави, молодіжних організацій та закладів освіти задля вибору оптимальних форм, методів, принципів та шляхів реалізації головних положень правознавства. Особливо актуальним в контексті зовнішньополітичних орієнтацій молоді є більш широке розповсюдження норм міжнародного права, формування в молоді базових знань стосовно таких головних його принципів як: принцип суверенної рівності держав, незастосування сили і погрози силою, непорушності державних кордонів, територіальної цілісності держав, мирного рішення міжнародних суперечок, невтручання у внутрішні справи, загальної поваги прав людини, самовизначення народів і націй, співробітництва, сумлінного виконання міжнародних зобов'язань, тощо.

Культурно-духовна сфера

1. Створити ефективну систему національно-патріотичного виховання.

Становлення молоді людини з активною громадянською позицією не можливе без залучення її до загальнолюдської системи моральних та

культурних цінностей, кращих здобутків національної культури, традицій та звичаїв. За сучасних умов ідеологічного та культурологічного розширення українського суспільства національно-патріотичне виховання повинно відігравати неабияке значення на шляху консолідації нації та утвердження України в світовому просторі. Воно має бути не лише одним із напрямків навчально-виховного процесу, а повинно синтезувати в собі всю систему етнічних та загальнолюдських цінностей. «Виховуючи молоде покоління у полікультурному середовищі на національному ґрунті, ми сприяємо кращому розумінню своєї культури, її місця та ролі серед світових культур і вчимо вільно підтримувати комунікацію в них» [4]. Патріотично вихованій, національно свідомій громадянину, який з повагою ставиться до історичної спадщини своєї країни має стати ключовою ланкою під час побудови української нації.

Сьогодні в Україні на законодавчому рівні створені деякі передумови для успішного здійснення національно-патріотичного виховання молоді. Зокрема, Міністерством у справах сім'ї, молоді та спорту спільно з Міністерством освіти і науки, Міністерством оборони та Міністерством культури і туризму, на виконання Указу Президента «Про проведення у 2009 році в Україні Року молоді», 27 жовтня 2009 року було затверджено Концепцію національно – патріотичного виховання молоді, головною метою якої є «створення методологічних засад для системної і цілеспрямованої діяльності органів державної влади і громадськості щодо виховання молоді людини – патріота України, готового самовіддано розбудовувати її як суверенну, демократичну, правову і соціальну державу, виявляти національну гідність, знати і цивілізовано відстоювати свої громадянські права та виконувати обов'язки» [9]. Затвердження даної концепції є надзвичайно важливим кроком для національного самоствердження нації, залишається лишень підтверджувати практичними кроками реалізацію задекларованих положень. Такими кроками, на наш погляд, могли б стати:

- проведення ефективної та продуманої державної молодіжної політики по формуванню етнічної самосвідомості української молоді, координація зусиль органів державної влади, молодіжних організацій, бізнес-структур, закладів освіти та громадськості навколо вирішення даного питання;

- активізація роботи з вивчення та більш широкого впровадження української мови в Україні та серед української діаспори, надання особливої уваги розвиткові традиційних та ужиткових видів мистецтва, розвиток і виконання державних програм культурологічного змісту;

- посилення науково-методичного та інформаційного сприяння розвиткові моральності, духовності та патріотизму молоді, ширше використання можливостей загальнонаціональних та місцевих засобів масової інформації для утвердження в свідомості молодого покоління історично притаманних українському народові цінностей, ідеалів та орієнтацій;

- підвищення військово-патріотичного виховання молоді, продовження реформування системи оборони в країні, остаточний перехід на контрактну службу в збройних силах;

- розширення практики проведення молодіжних культурних заходів (фестивалів, традицій, ярмарків, народних свят), підтримка діяльності молодіжних фольклорних колективів професійної та самодіяльної творчості;

2. Модернізувати систему організації дозвілля молоді.

Молода особистість, внаслідок безтурботності свого існування, активності та стрімкого прагнення до опанування світом, значну частину часу

витрачає для організації дозвілля, яка приваблює молодь своєю нерегламентованістю, демократичністю, можливістю вибору довільних форм та видів відпочинку. Очевидним є факт, що дозвілля може бути різним за своєю суттю і може передавати молоді як позитивний так і негативний соціальний досвід. Тому головною метою організації дозвілля в молодіжному середовищі має стати поєднання фізичної, творчої, інтелектуальної, ігрової та виробничої діяльності людини для виховання її як всебічно розвинутого, культурного, морального, високоосвіченого громадянина. На думку Т. Бондар: «завдання суспільства і держави полягає в тому, щоб зробити ставлення кожної молодої людини до вільного часу високо свідомим і культурним, гарантовано забезпечити молоді певним мінімумом культурних благ і послуг... Висока культура дозвілля повинна стати необхідним наслідком громадянського виховання, вдумливої державної політики» [6, с.189]. Тому, на наш погляд, держава і суспільство повинні створювати необхідні умови для задоволення і реалізації культурно-дозвіллевих інтересів молоді, формувати в неї таке відношення до проведення вільного часу, щоб вона свідомо приймала те що для неї буде корисним і позитивним й відкидала порожнє, асоціальне, непотрібне.

Враховуючи тенденції зменшення інтересу молоді до книг, мистецтва, театру з одночасним розповсюдженням орієнтацій на сферу розваг та пасивний відпочинок, сьогодні є підстави говорити про модернізацію молодіжного дозвілля. Вважаємо, що механізмами такої модернізації можуть бути:

- пропаганда через засоби масової інформації культурних форм відпочинку які виховують в молоді загальнолюдські якості, долучають до кращих здобутків світової та української культури;

- підтримка створення молодіжних громадських організацій, котрі об'єднуються на основі ідеї проведення вільного часу, сприяння діяльності клубів за інтересами, різних гуртків та колективів

- забезпечення взаємозв'язку в діяльності культурологічних закладів відпочинку з сферою розваг, наприклад, при широкомасштабному святкуванні певних подій (день міста, день молоді, тощо.)

- проведення цілеспрямованої державної політики в галузі молодіжного мистецтва в Україні, створення стипендіального фонду для особливо талановитих молодих митців, тощо;

Таким чином, з метою формування особистості майбутнього громадянина – патріота України необхідно, насамперед, створювати такі умови життєдіяльності в середині країни, в яких він почуватиме себе захищеним та самодостатнім, здатен буде досягнути зовнішньополітичні перспективи держави, об'єктивно проаналізувати їх наслідки для країни та на основі цього впливати на вибір стратегій подальшого геополітичного існування. Необхідно створювати умови для самореалізації молоді, для того щоб вона могла усвідомлювати, що від неї щось все-таки залежить, з її думкою рахуються і приймають до відома під час прийняття стратегічних рішень. Особливо актуальною є така діяльність в умовах становлення сучасного мультимедійного суспільства, під впливом якого формуються нові позитивні якості теперішнього молодого покоління, одною із яких є «відсутність патерналізму, тобто сліпої віри в державу як в «турботливу маму». Сучасна освічена молода людина розуміє державу як політичну форму, яка дає людині ініціативу і свободу дій в рамках закону, а не як бездонну кормушку і «няню для всіх» [2, с.10]. Тому сьогодні доречно розмірковувати про таку роль держави в підтримці молоді як створення сприятливих соціально-економічних умов для її самореалізації, тобто

встановлення чітких правил гри. В зовнішній політиці це має бути діяльність спрямована на те, щоб враховувати зовнішньополітичні інтереси молоді: забезпечувати їй доступ до необхідної інформації, надавати ширшу можливість отримувати освіту за кордоном, сприяти обміну студентською молоддю між різними країнами, розширювати туристичну інфраструктуру, забезпечувати суттєву підтримку українцям за кордом, тощо.

Список використаних джерел

1. Lipset S.M. Political man: the social bases of politics / M. Lipset. – N.Y.: Doubleday, 1960. – 432 p.
2. Акулов Ю.А. Роль молоді в створенні правового государства / Ю.А. Акулов // Матеріали першої междунар. науч.-практ. конф. «Молодежь и государство», 25–27 октября 2002 г. / [науч.ред. И.Ю. Древицкая]. – Авдеевка. – 2002. – С. 10
3. Бабак О.В. Виховання національно свідомого, патріотично зорієнтованого молодого покоління, створення умов для його розвитку як чинник забезпечення національних інтересів України: Аналіт.-інформ. матеріали / О.В. Бабак, І.Д. Бех, Т.Е. Василевська, К.О. Ващенко, І.Ю. Вільчинська / Державний комітет України у справах сім'ї та молоді; Державний ін-т проблем сім'ї та молоді / В.І. Довженко (голова ред.кол.). – К. – 2003. – 191 с.
4. Бакуліна Н. Виховання національної свідомості [Електронний ресурс] / Н.Бакуліна // Форум Націй. – Електронні дані. – Режим доступу: <http://forumn.kiev.ua/2009-10-89/89-08.html>
5. Балакірева О.М. Соціально-політичні орієнтації та громадянська позиція молоді в умовах формування громадянського суспільства в Україні / О.М. Балакірева, В.І. Мельниченко, Я.В. Немирівський // Молодь України: стан, проблеми, шляхи розв'язання: Збірник наукових публікацій Українського інституту соціальних досліджень за підсумками виконаних програм і проектів у 1997р. – Х.: НВФ «Студцентр», 1998. – Вип. 7. – С. 173 – 179
6. Бондар Т.В. Діяльність державних структур місцевої влади у сфері створення умов задоволення культурних потреб молоді / Т.В. Бондар // Молодь України: стан, проблеми, шляхи розв'язання: Збірник наукових публікацій Українського інституту соціальних досліджень за підсумками виконаних програм і проектів у 1997р. – Х.: НВФ «Студцентр», 1998. – Вип. 7. – С. 185 – 189
7. Єдерблом Г. Принципи доступу до інформації [Електронний ресурс] / Г. Єдерблом // Українська асоціація видавців періодичної преси. – Електронні дані. – Режим доступу: http://www.uapp.org/legal_library/12/35.html
8. Кресіна І.О. Українська національна свідомість і сучасні політичні процеси (етнополітичний аналіз): Монографія. – К.: Вища школа, 1998. – 392 с.
9. Про затвердження концепції національно-патріотичного виховання Наказ № 3754/981/538/49 від 27.10.2009р. [Електронний ресурс] / Міністерство у справах сім'ї, молоді та спорту. – Електронні дані. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/sport/control/uk/publish/article?art_id=107963&cat_id=65645
10. Романів Т. Засади формування активної громадянської позиції молоді / Т. Романів // Молодіжна політика: проблеми та перспективи: Збірник матеріалів VI Міжнар. наук.-практ. конф., Дрогобич, 15–16 травня 2009р. – Дрогобич: ДДПУ, 2009. – С. 92 – 94
11. Рябов С. До обґрунтування Концепції політичної освіти в Україні [Електронний ресурс] / С. Рябов // Лабораторія законодавчих ініціатив – Електронні дані. – Режим доступу: http://www.parlament.org.ua/index.php?action=magazine&id=9&ar_id=1079&iar_id=651&as=2

12. Соціальні проблеми працевлаштування молоді: аналітичний звіт / О.М. Балакірева, О.О. Яременко, О.В. Валькована, В.В. Онікієнко. – К.: Державний інститут проблем сім'ї та молоді, 2004. – 132 с.

13. Студентська молодь України: сучасний вимір. Щорічна доповідь Президентів України, Верховній Раді України, Кабінету міністрів України про становище молоді в Україні за підсумками 2008р. [Електронний ресурс] / Ю.О. Павленко голова ред. кол. – Електронні дані. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/sport/control/uk/publish/article?art_id=108871&cat_id=108870

14. Туряниця В.В. Правова освіта та правове виховання – один із напрямів профілактики протиправної поведінки неповнолітніх: проблеми та шляхи їх вирішення [Електронний ресурс] / В.В. Туряниця, В.В. Лемак, Й.І. Горінецький / Київський професійний ліцей «Авіант». – Електронні дані. – Режим доступу: http://aviant.com.ua/vihovna_robota_pravova_osvita_ta_pravove_vihovannja1.html

15. Циганенко Г.В. Ідентифікація і відчуження як механізми політико-ідеологічного самовизначення молоді / Г.В. Циганенко // Молодежь и общество: пути решения проблем: Матеріали Всеукр. науч.-практ. конф. молодых ученых / [ред. В.Н. Соколов]. – О.: ИСЦ, 2001. – Т.1. – С. 49 – 51

16. Шаповал Ю.А. Європейський вибір України: досвід, історія та сьогодення / Ю.А. Шаповал // Сучасна цивілізація: гуманітарний аспект [Збірник наукових праць]. – К. – 2004. – С. 247 – 251

Мороз А.С. Формирование активной гражданской позиции молодежи как залог успешной интеграции Украины к мировому содружеству

Анализируется влияние политически активной молодежи на внешнюю политику Украины. Очерчивается взаимосвязь между внутривнутриполитическими условиями ее жизнедеятельности и сознательным выбором внешнеполитической стратегии государства. Предлагаются механизмы формирования активной гражданской позиции молодежи, как системного социально-политического качества.

Ключевые слова: политическая активность, гражданская позиция, национальное сознание, политико-идеологическое самоопределение, внешняя политика, интеграция.

Moroz, A.S. Formation of active civil position of youth as the pledge of successful Ukrainian integration to the world community

The influence of political activity of youth on the foreign policy of Ukraine is analyzed. Interconnection between the domestic policies conditions of its activity and the conscious choice of foreign-policy strategy of the state is outlined. The mechanisms of formation of active civil position of youth as systematic socio-political quality are proposed.

Key words: political activity, civil position, national consciousness, political-ideological self-determination, foreign policy, integration.